

<De ruïne of het litteken als monument>

Naast een aantal bouwprojecten (scholen, kinderdagverblijven, nieuwbouwwoningen, verbouwingen) houdt Wim Cuyvers zich op dit moment hoofdzakelijk bezig met stedelijk onderzoek. Vooral naoorlogse steden of steden die net een traumatische ervaring achter de rug hebben, trekken hem aan: Tirana, Sarajevo, Belgrado, Boekarest, New York/ Manhattan, Brakin (een stad die ontstaat wanneer je de hoofdsteden van beide Congo's – Kinshasa en Brazzaville – samen neemt), maar ook Parijs, Brussel, Den Haag, Eindhoven, Marseille, Manilla (Filipijnen). Het gaat hem echter niet om ramptoerisme, evenmin om journalistiek. Gekwetste steden bieden een soort uitvergroting van een aantal grensoverschrijdende fenomenen die 'bij ons' steeds minder zuiver aanwezig zijn. De georganiseerde en collectieve structuren functioneren er (nog) niet zoals voorheen; de stad draagt (nog) de sporen van de aanslag, de kogels, de verwoesting; de gebouwen getuigen (nog) van de futiliteit van elk menselijk project. Maar geleidelijk – soms merkwaardig hoe snel – komen de inwoners hun verbijstering te boven, beginnen ze te vergeten en te herstellen. De huidige architectuur is volgens Wim Cuyvers één van de sterkste bondgenoten van dit vergeten. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de onmiddellijke nasleep van de aanval op de Twin Towers: 'Terwijl ze pas geconfronteerd waren met een verbijsterende bliksemingslag in hun eigen medium van de architectuur konden de architecten blijven discussiëren of er een architectuurwedstrijd georganiseerd moest worden. Wie kan er denken aan nieuwe gebouwen of een memorial, een monument, terwijl de inkijk achter de iconostase niet valt te vergeten? Wie kan het blauw van de lucht vergeten, het blauw van de lucht waarin de afdruk, het negatief van het silhouet van het beeld van het gebouw, dat er vlak daarvoor nog stond, nog nazindert. Wie kan het revolutionaire, nooit eerder geziene ontwerp van Atta ooit vergeten?' De tekst *Sarajevo revisited* herbevestigt die desillusie: 'zelfs de ruïne sterft.' Op twee jaar tijd is het Sarajevo van 2000 – het Sarajevo waar de geverticaliseerde dood (de beschoten gebouwen die rechtop blijven staan) niet leek te kunnen sterven, het Sarajevo dat voor eeuwig zijn verschrikkelijke boodschap leek te kunnen uitschreeuwen – fel veranderd. De kogelgaten worden nu wel geplamuurd. Kriskras door elkaar worden nieuwe huizen gebouwd. In het centrum verrijzen nieuwe glazen gevels, hier en daar weerkaatsten ze nog ruïnes maar ook die zullen verdwijnen. Sarajevo kan twee jaar later alleen nog maar 'getuigen van het gedoemde falen van de poging om de ruïne voor altijd te monumentaliseren.' Alsof het al die tijd heeft liggen wachten om dan pas te kunnen en moeten toegeven dat de puurheid waarmee de kogel (of de dood) insloeg altijd reeds voorbij was, altijd reeds slechts monument was en dus van bij het begin zijn eigen vergeten of sterven in zich droeg.

Desondanks blijft precies dit naoorlogse of posttraumati-

sche moment – het moment waarop enerzijds de littekens nog levend zijn en hun monumentale kracht onaangestaan en onaantastbaar lijkt, én het moment waarop anderzijds de stedelijke bedrijvigheid zich toch begint te herpakken – hem boeien. Langs de ene kant zijn het plaatsen waar de komedie eventjes ophoudt, waar je geconfronteerd wordt met 'de zinloze bezigheid van het plannen van een zinloos, niet te plannen leven'; waar er niet veel meer kan gedaan worden dan verbijsterd staren en 'contempleren' vanuit een postfactum positie 'zonder enige hoop op een les, zonder enige hoop, zonder enige gedachte aan een conclusie.' Aan de andere kant zorgt het samenspel tussen getuigen en vergeten, tussen chaos, puin en (her)oprichten en weer vat krijgen op, voor een woekering van fenomenen die ons westers denken soms moeilijk kan accepteren.

<Publieke ruimte – gemeenplaats>

Wat Wim Cuyvers vooral interesseert in deze steden is de vermenging – en de schijnbare ongegeneerdheid waarmee die vermenging plaatsvindt – tussen het publieke en het private. Hij probeert steden of gebieden te lezen vanuit wat hij tot nu toe 'publieke ruimte' noemde – een concept waaraan hij een zeer specifieke invulling geeft: een invulling waaraan hij meteen ook toevoegt dat het een platonische beschrijving is aangezien de absoluut publieke ruimte niet bestaat. Idealiter is het de plek waar werkelijk iedereen voor om het even wat en op elk ogenblik terecht kan. Het is 'de ruimte die nog door niemand ingenomen is, die nog niemand zich toegeëigend heeft, de ruimte die door niemand economisch gemaakt is, de ruimte die nog niemand geprivatiseerd heeft, de ruimte die in geen enkel opzicht privé is, de ruimte die voor een ogenblik in de ware zin van het woord, publiek is.' Het is 'de ruimte van de onmacht en niet de ruimte van de macht, de ruimte van het zijn en niet de ruimte van het hebben (de privé-ruimte), sterker nog: het is de ruimte van het niet-hebben.' Het is de ruimte voor transgressie en verspilling, de plek voor behoefte(ig)e(n), de plek waar zigeuners, daklozen en straatkinderen beschutting zoeken, waar homo- en/of biseksuele mannen elkaar ontmoeten. Het is ook de plaats waar afval zich verzamelt én blijft liggen omdat niemand zich de plek heeft toegeëigend en dus niemand de moeite doet om het proper te houden. Het nadeel van het concept 'publieke ruimte' is ten eerste dat het woord 'verzaaid is met valse connotaties, beladen met foute of in elk geval andere betekenissen' dan diegene waar hij het over wil hebben. In het begin deed hij onderzoek naar de zogenaamde achterkant van de publieke ruimte, maar vrij snel is hij gaan beseffen dat die achterkant de eigenlijke publieke ruimte is. De achterkant: het niet-functionele, ietwat afgeschermd, minstens voorzien van rugdekking, vaak grauwe – want door de designers vergeten – gedeelte van de openbare ruimte dat zich onttrekt aan de controlerende blik van voorbijgangers. Het bijkomende na-